

1991-01-01

นักวิจารณ์ศิลปะ : ผู้พิพากษาหรือมดคุเทศก์

ปรีชา ช้างขวัณยีน

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/jletters>

Part of the [Arts and Humanities Commons](#)

Recommended Citation

ช้างขวัณยีน, ปรีชา (1991) "นักวิจารณ์ศิลปะ : ผู้พิพากษาหรือมดคุเทศก์," *Journal of Letters*: Vol. 23: Iss. 1, Article 6.

DOI: [10.58837/CHULA.JLETTERS.23.1.6](https://doi.org/10.58837/CHULA.JLETTERS.23.1.6)

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/jletters/vol23/iss1/6>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Letters by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ปรีชา ช่างขวัญยืน

อ.บ. (เกียรตินิยม) จุฬาฯ

อ.ม. (ภาษาไทย) จุฬาฯ

อ.ม. (ปรัชญา) จุฬาฯ

รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิ่งที่นักวิจารณ์ต้องการเป็น มักจะไม่ใช่สิ่งเดียวกับที่ศิลปินต้องการให้นัก
วิจารณ์เป็น คุณค่าที่นักวิจารณ์ประเมินตนเอง กับคุณค่าที่ผู้เสพงานศิลปะ
ได้รับจริง ๆ อาจไม่ใช่สิ่งเดียวกัน อะไรคือบทบาทที่แท้จริงของนักวิจารณ์
ศิลปะ

นักวิจารณ์ศิลปะ : ผู้พิพากษาหรือมัมมอคุเทศก์

ปรีชา ช่างขวัญยืน

ตัวหนังสือเพียงไม่กี่บรรทัด หรือคำพูดเพียงไม่กี่คำของนักวิจารณ์ที่มีชื่ออาจทำลายงานหรือชื่อเสียงที่ศิลปินลงแรงสร้างมาเป็นเวลานานได้ในไม่กี่นาที ศิลปินกับนักวิจารณ์มักจะไม่ขัดแย้งกันก็เฉพาะในกรณีที่นักวิจารณ์พูดถึงงานของศิลปินนั้นในแง่ดี แต่นักวิจารณ์ผู้ไม่เคยติใครเลยก็มักจะถือกันว่าไม่ใช่ นักวิจารณ์ที่ดี การพูดถึงงานศิลปะในแง่ดีอย่างเดียวจึงเป็นการทำลายตัวเองของนักวิจารณ์ได้ นักวิจารณ์จึงมักจะต้องเป็นศัตรูกับศิลปินไปโดยปริยาย เพราะบทบาทในการตัดสินว่าเป็นงานดีหรือไม่ดีมีลักษณะเป็นบทบาทของผู้พิพากษา ซึ่งต่างกับคนเป็นมัมมอคุเทศก์ที่ดีซึ่งจะต้องพาผู้ที่ตนนำทัศนารไปดู ไปฟังแต่สิ่งที่ดีที่งาม

ศิลปินมักจะโจมตีนักวิจารณ์ด้วยอารมณ์ว่านักวิจารณ์ดีแต่คอยติ แต่ทำงานศิลปะเองไม่เป็น เมื่อทำไม่เป็นจะติถูกต้องได้อย่างไร ข้อนี้อาจแก้แทนนักวิจารณ์ได้ง่ายเพราะคนคูปุตบอลเป็นไม่จำเป็นต้องเล่นฟุตบอลได้ หรือเล่นฟุตบอลเก่งกว่านักฟุตบอล คนที่ทำกับข้าวไม่เป็นก็รู้ได้ว่ากับข้าวร้านไหนอร่อยกว่ากัน คนที่มีรสนิยมในการดูงานศิลปะจึงไม่จำเป็นต้องเป็นศิลปิน

ในทางตรงข้ามนักวิจารณ์มักจะถือสิทธิในการวิจารณ์มากจนอุปสรรคหนึ่งว่าคำวิจารณ์ของตนเป็นคำตัดสินที่มีผลกระทบที่ตายตัว ซึ่งแม้แต่นักวิทยาศาสตร์ซึ่งมีกฎเกณฑ์ที่ค่อนข้างชัดเจน ก็ยังไม่ยืนยันถึงขั้นนั้น บางครั้งแม้ผู้เขียนหรือผู้สร้างงานศิลปะจะยืนยันว่าความมุ่งหมายของตนไม่เป็นดังที่นักวิจารณ์ว่าไว้ แต่นักวิจารณ์บางพวกแทนที่จะรับว่าตัวผิดก็กลับอ้างว่า ศิลปินอาจตั้งใจเช่นนั้นจริง แต่จิตใต้สำนึกของศิลปินเป็นอีกอย่างหนึ่งซึ่งตรงกับที่วิจารณ์ นั่นคือนักวิจารณ์เป็นนักจิตวิเคราะห์ที่เก่งกาจ เพียงดูจากผลงานศิลปะก็ทราบถึงจิตใต้สำนึกของศิลปินได้ พวกนี้ให้

ไปเป็นจิตแพทย์เสียคงจะมีประโยชน์กว่าปล่อยให้มันเป็นนักวิจารณ์ แต่นักจิตวิเคราะห์และจิตแพทย์ก็คงเห็นว่าคนพวกนี้รู้อะไร ๆ ู ๆ ปลา ๆ เท่านั้น เขาจึงไม่สามารถไปสู่อาชีพนั้นได้ จะทำได้ก็แต่พูดศัพท์จิตวิทยาโบราณบางคำให้คนไม่รู้ทั้งเท่านั้น

การที่จะตัดสินอะไรอย่างผู้พิพากษาได้นั้นเรื่องที่ตัดสินจะต้องมีลักษณะแน่นอน และเกณฑ์ตัดสินก็ต้องแน่นอน ศิลปะคืออะไร ศิลปะที่ดีคืออะไร เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมากทั้งในวงการศิลปะและปรัชญา ทฤษฎีศิลปะมีมากมาย เช่น ทฤษฎีการเลียนแบบ ทฤษฎีการเล่น ทฤษฎีความปรารถนา ทฤษฎีความรู้สึก ทฤษฎีการแสดงออก ทฤษฎีการสื่อสาร เป็นต้น ศิลปินและนักวิจารณ์ที่ยอมรับทฤษฎีหนึ่ง อาจไม่ยอมรับอีกทฤษฎีหนึ่ง ถ้างานที่นักวิจารณ์ตัดสินเป็นงานที่มีลักษณะตามทฤษฎีที่นักวิจารณ์ไม่ชอบ งานชิ้นนั้นก็อาจไม่ได้รับความสนใจ หรือถูกพิพากษาว่าเป็นงานที่ไม่ดีได้

นอกจากทฤษฎีจะต่างกันแล้ว เนื้อหาของงานและเทคนิคที่ใช้ก็อาจไม่เป็นที่พอใจของนักวิจารณ์ได้ เช่น นักวิจารณ์ที่ชอบเนื้อหาเกี่ยวกับจิตวิทยา และไม่ชอบเนื้อหาที่เป็นเรื่องตระกูลเจ้านายสมัยโบราณ ถ้าตัดสินงานสองเรื่อง ก็คงให้งานที่มีเนื้อหาลักษณะที่ตนชอบได้รางวัล เพราะตนไม่สามารถซาบซึ้งในงานอีกแบบหนึ่งได้ คนที่ชอบเรื่องที่แสดงถึงสภาพจิตปกติก็น่าจะไม่ชอบเรื่องโรแมนติก นอกจากนั้นความคุ้นเคยและความชอบไม่ชอบในค่านิยม เช่น การวางโครงเรื่อง การลำดับเรื่อง การใช้ถ้อยคำ ก็มีผลทำให้นักวิจารณ์ชอบเรื่องหนึ่งมากกว่าอีกเรื่องหนึ่งได้ ยิ่งกว่านั้นภูมิหลังของนักวิจารณ์ก็อาจมีอิทธิพลต่อการตัดสิน ภูมิหลังของบางคนอาจทำให้รู้สึกคลั่งไคล้เมื่ออ่านเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ แต่ภูมิหลังของบางคนก็อาจทำให้รู้สึกคลั่งไคล้เมื่ออ่านเรื่องที่นักศึกษานิยมกันในสมัย ๖ ตุลาคม คนที่ชอบงานแบบวิจิตร แม้จะรู้ทฤษฎีเกี่ยวกับภาพเชิงนามธรรม ก็อาจไม่ชอบงานแบบหลัง ในส่วนนี้ก็อาจไม่ต้องการให้จัดงานชนิดนั้นเป็นศิลปะ

นักวิจารณ์มีมากมาย ความแตกต่างในการตัดสินก็ต้องมากตามไปด้วย ศิลปินจะได้รับความยุติธรรมจากการตัดสินได้อย่างไร อย่างมากก็คงบอกได้ว่าดีหรือไม่ดีตามความเห็นของกรรมการชุดนั้น ซึ่งหมายความว่าถ้ากรรมการเปลี่ยนชุดไป คำตัดสินก็อาจเปลี่ยนไป ที่เคยได้ที่สองที่สามก็อาจกลายเป็นที่หนึ่งได้

นักวิจารณ์มักจะอ้างว่าช่วยให้งานของศิลปินได้เผยแพร่ แต่การเผยแพร่ในลักษณะ
 คำหนึ่งไม่มีศิลปินคนใดชอบ ความเสียหายของศิลปินมิได้อยู่ที่งานของเขาไม่ดีจริง ๆ เสมอไป
 แต่อาจเสียหายเพราะการพูดต่อ ๆ กันไปของพวกที่อ่านเฉพาะคำวิจารณ์ของนักวิจารณ์โดยไม่ได้เห็น
 ของจริง อ่านหรือดูตามที่นักวิจารณ์ได้วิจารณ์ไว้คือ ดูให้เห็นว่าเลขตามนั้น ไม่ใช่ดูตามความ
 รู้สึกที่เป็นอิสระ คนเหล่านี้ถ้าได้อ่านได้ดูด้วยตนเอง โดยไม่มีอิทธิพลของนักวิจารณ์อาจซาบซึ้ง
 ในงานศิลป์ได้ดีกว่านั้น การที่นักวิจารณ์มักพูดอย่างเอาบุญเอาคุณกับผู้เสพงานศิลป์ว่า ช่วยให้
 ดูได้ละเอียดลึกซึ้งขึ้นเพราะนักวิจารณ์เป็นผู้รู้สึกกว่า ศึกษามากกว่านั้นก็ต้อคำนึงด้วยว่า หน้าที่
 นี้เป็นหน้าที่ที่แตกต้อซึ่งให้ละเอียดทุกแง่ทุกมุม แล้วให้ผู้เสพตัดสินเอาเองว่าเขารู้สึกอย่างไร ไม่
 ควรพูดในลักษณะชักจูงหรือโน้มน้าวให้เห็นคล้อยตามการตัดสินของตน กล่าวคือมีหน้าที่ “นำ”
 ไปดูข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วน การตัดสินเป็นหน้าที่ของผู้เสพแต่ละคนที่ได้เห็นข้อเท็จจริงเหล่านั้น
 นั่นคือนักวิจารณ์จะทำหน้าที่เป็นเพียงมีคุุเทศก์ แต่จะไม่ใช่ผู้พิพากษา

นักวิจารณ์ไม่ควรกลัวว่าผู้เสพงานศิลป์จะชอบหรือไม่ชอบผิดไปจากที่ควร เพราะความ
 ชอบไม่ชอบเป็นเรื่องรสนิยม เป็นเรื่องที่ชอบไม่ชอบแทนกันไม่ได้ รสนิยมที่ดีอาจมีจริง แต่ถ้า
 ผู้เสพรู้สึกไม่ได้คำอธิบายก็ไม่มีประโยชน์ เหมือนคนกินไวน์ไม่เป็นอาจไม่รู้สึกถึงความแตกต่าง
 ระหว่างไวน์ดีกับไม่ดี คนที่ไม่รู้เรื่องรสแกง อาจแยกไม่ออกว่าแกงปร่าหรือปร่าเครื่องเทศ การ
 จะมีรสนิยมที่ดีต้องใช้ประสบการณ์ตรงมาก ๆ ไม่อาจเกิดได้โดยฟังคำวิจารณ์ นั่นคือการได้เสพ
 งานศิลป์ของศิลปินต่าง ๆ บ่อย ๆ จะทำให้รสนิยมทางศิลป์พัฒนาขึ้นเอง ถ้าฟังคำวิจารณ์ของนัก
 วิจารณ์อย่างมากก็ช่วยให้พวกที่ทำแสรังว่าเข้าใจ มีอะไรไปพูดมากขึ้นเท่านั้น หาได้ทำให้เขาเข้าใจ
 ซึ่งจริงคงปากไม่ ถ้าคนที่ฟังดนตรียังไม่มืรสนิยมดนตรีคลาสสิกหรือดนตรีไทย การที่เขาารู้สึกว่า
 เพลงลูกทุ่งดีกว่าเพลงแบบอื่นก็ไม่แปลก เพราะเขารู้สึกเช่นนั้นจริง ๆ และมีความสุขจริง ๆ ถ้าเขา
 ไม่อยากหัดฟังเพลงประเภทอื่นก็แล้วไป ไม่ควรไปตำหนิว่าเขาตัดสินผิด แต่ถ้าเขาอยากได้ความ
 สุขจากเพลงชนิดอื่น ต้องให้เขาหัดฟัง นักวิจารณ์แนะนำเขาได้ว่าฟังตรงไหนอย่างไร หลังจากนั้น
 เขาต้องทำเอง เหมือนคนเรียนว่ายน้ำจะเรียกว่าว่ายน้ำเป็นต้องทำได้เอง ไม่ใช่ท่องสิ่งที่ครูสอน
 แล้วนำมาพูดต่อ

ถ้าเราเชื่อว่าศิลปินสร้างงานเพื่อให้คนเสพงานของเขา ถ้าคนเสพสามารถรับสิ่งที่สื่อได้ตรงตามที่ศิลปินต้องการก็ถือว่างานนั้นเป็นงานที่มีสัมฤทธิ์ผล แต่สิ่งที่สื่อนั้นอาจไม่ใช่สิ่งที่ดีหรืออาจไม่ลึกซึ้งก็ได้ ทางที่นักวิจารณ์จะช่วยศิลปินได้ก็คือว่าเขายังสามารถสื่อสิ่งอื่นที่ลึกซึ้งกว่านี้ ด้วยวิธีการที่ดีกว่านี้ และอาจชักชวนผู้อ่านให้รู้จักงานที่จะทำให้รสนิยมของเขาดีขึ้น ทั้งศิลปินและผู้อ่านพัฒนาตนได้ นักวิจารณ์ควรเป็นผู้ช่วยพัฒนาเขา ทำให้เขาเกิดกำลังใจในการพัฒนามากกว่าจะเป็นผู้พิพากษาซึ่งถ้าพิพากษาในแง่ลบแล้วจะเป็นการทำลายศิลปินได้ ในส่วนผู้เสพนั้นนักวิจารณ์ก็นำเขาไปเสพสิ่งที่ดี แทนที่จะสอนเขาให้กลายเป็นนักตำหนิ เราต้องระวังในเรื่องนี้ เพราะคนเรามีแนวโน้มจะพูดถึงผู้อื่นในส่วนไม่ดีมากกว่าจะเลือกพูดส่วนที่ดี ถ้าหากทำได้เช่นนั้นแม้เราจะต้องลดความ “มั่นใจ” ในการวิจารณ์ลงก็ควรทำ นักวิจารณ์ก็จะมีคุณค่าอย่างแท้จริงต่อวงการ มิใช่เป็นเพียงผู้ช่วยโอกาสเหยียบบ่าศิลปินขึ้นไปยืนเด่นอยู่คนเดียว นักวิจารณ์ที่ชอบพูดทำลายผู้อื่น อาจมีคนที่นิยมเห็นคนถูกฉีกเนื้อเยื่อ แต่ก็ควรระวังตัวว่าการพูดเช่นนั้นสักวันหนึ่งอาจเกินขอบเขตจนเป็นการละเมิดผู้อื่นและถูกฟ้องร้องเพราะคำวิจารณ์อันไม่ยุติธรรม